

Mezei Anna: A kulturális közösségfejlesztés módszertana - Újtikos közösségfejlesztési folyamatának elemzése

Elméleti háttér

Fogalomtár

Lényegesnek tartom ismertetni a legfontosabb fogalmakat, melyek nélkülözhetetlenek a sikeres és szakmailag helytálló folyamat végrehajtásához.

Közösség: Születésünktől fogva közösségek tagjai vagyunk. Közösség a családjunk, az óvodai csoporttársaink, az iskolai osztálytársaink, a délutáni foglalkozás résztvevői, és külön közösséget alkot a saját, választott baráti körünk is, de a település lakóira is ez mondható el. A szakma háromféle aspektusból vizsgálja a közösséget, mint fogalom. A különböző perspektívák között átfedések is gyakran előfordulnak. Az első a *„hely (palce), amikor a közösség földrajzi vonatkozásban jelenik meg – lokalitás.”* (Arapovics és Vercseg 2017: 111.) A második az *„érdeklődés szerinti/választott közösségek (interest/elective). [...] A helybeliségen kívüli szempontok tartják össze ezeket a közösségeket: identitás, vallás, szexuális orientáció, foglalkozás, etnikai hovatartozás – katolikus közösség, meleg közössége, kínaiak közössége stb.”* (Arapovics és Vercseg 2017: 112.) A harmadik megközelítés pedig a szellemi, lelki közösségekre utal. *„Leggyengébb formájában úgy képzelhetjük el, mint egy adott helyhez, csoporthoz vagy elképzeléshez való kötődés (más szóval, amikor a „közösségi szellem” fennáll). Legerősebb formájában valamilyen mély találkozást jelöl, nem csak más emberekkel, hanem Istennel és a teremtéssel.”* (Arapovics és Vercseg 2017: 112.)

Közösségfejlesztés: A közösségfejlesztő szakember elsődleges feladata, hogy a vizsgált közösség tagjait az aktív részvételre ösztönözze. *„A közösségfejlesztést szűkebben és tágabban is értelmezhetjük. [...] A közösségfejlesztés valamennyi jelentéskörében a tevékenység a szociális és állampolgári kulcskompetencia fejlesztésre irányul, akár egyénre, akár kiscsoportra, akár lokálisan, érdeklődés vagy lelki hasonlóság alapján szerveződő közösségekre vonatkozzon is, a társadalmi tőke erősítését szolgálja.”* (Arapovics és Vercseg 2017:112.) A mi szakmánkban a közösségfejlesztés leginkább települések, településrészek, kerületek, vagy egy-egy kisebb térség cselekvő polgárainak fejlesztését, körük bővítését kívánja megvalósítani. *„Akkor beszélhetünk közösségfejlesztésről, ha maguk a közösség tagjai, szervezetei és intézményei fejlesztik a saját*

lokális közösségüket.” (Arapovics és Vercseg 2017:113.)

Beavatkozás: A közösségfejlesztési folyamat működési módja. Ez az eljárás átmeneti, a szakember csak ideiglenesen avatkozik be a közösségek életébe, tanácsokat ad és rávilágít arra, hogyan lehet egy-egy problémát közösen megoldani. (Vercseg 2011.)

Bevonás: *„A helyi lakosok aktivizálása, bevonása a közösség általi fejlesztés folyamatába. A cél: a lehető legszélesebbre nyitni a cselekvők körét.”* (Arapovics és Vercseg 2017. 100. o.) Az eljárás röviden: a szakembert felkérő jelentős véleményformálók átveszik a szakmai tevékenységeket, a kezdeményezést, például interjúztatást, kérdőívezést, elemzést. Ezután megpróbálják egyre bővíteni a tevékenyek körét, ez a közös „probléma” azonosítása után egyre gyorsabban működik, létrejön egy közösségi tevékenység. A helyi ügyek iránti elköteleződés meggyorsítja a bevonás folyamatát. (Vercseg 2011:34,151)

Kalendárium: A település régmúltjának feltárását, a közelmúlt történéseinek lejegyzését, napjaink értékeinek naplószerű leírását jelenti. Fontos, hogy a kalendárium elkészítésében minden olyan polgár részt vegyen, aki érez ez iránt affinitást. Minél inkább sajátjának tudja tekinteni az ember, minél nagyobb részt kap az elkészítéséből, annál nagyobb értéket jelent majd számára és családja számára egyaránt.

Helyi cselekvési terv: A felmerülő problémák megoldására, igények kielégítésére megírt terv, melynek megvalósítását maga a szerveződő közösség végzi. Cél, hogy a lakosok társként működjenek együtt az önkormányzattal, a helyi civil szervezetekkel, illetve a gazdasági élet helyi és környékbeli szereplőivel.

Helyi nyilvánosság: A település nyilvános kommunikációja a lakosok felé minden olyan ügyről, mely bármilyen formában érinti, vagy érintheti a közösséget. Akkor beszélhetünk helyi nyilvánosságról, amikor az információáramlás gördülékenyen és sikeresen zajlik. Ebbe beletartozik mind az adott információ közzététele, annak a helyiek általi befogadása, feldolgozása, és mindezek végén a közös értekezés. *„... a helyi nyilvánosság a helyi demokrácia működésének garanciája, mely biztosítja, hogy a tájékozott állampolgárok érvényesíthessék akaratukat és kontrollálni tudják a közhatalmat.”* (Arapovics és Vercseg 2017:104)

Módszertani bevezető

A „Közösségfejlesztés módszertani útmutató” című szakirodalmat segítségül hívva mutatom be a legfontosabb szakaszokat. A közösségfejlesztés folyamata 7 fő fázisból áll.

1) Az első fázisban összegyűjtjük a cselekvők körét, kialakítjuk a kommunikációs csatornákat, tereket.

2) A „helyzet feltárása” szakasz feladata, hogy a településen élő személyek helyzetét vizsgálja, fény derüljön a helyiek problémáira, ebben a folyamatban *„a közösség nem-szakember tagjai is aktív szerepet vállalnak. [...] fontosak a helytörténeti, településszociológiai, statisztikai, valamint a szakterületi és fejlesztési anyagok feltárása, s e tudás közösségi használatba vétele is.”* (Arapovics és Vercseg 2017:10)

3) A következő időszakban a felmerült problémákat fontossági sorrendbe rendezzük a központi maggal. A külső szakember csak segítő, támogató munkát végez, semmi esetre sem ő állítja fel a

fent említett rangsort. A besorolásnál figyelembe kell venni, hogy mi az, ami a legegyszerűbben véghez vihető külső segítség nélkül, azaz a lakosok meg tudják oldani a problémát önállóan, és mi az, amihez partnerekre lesz szükség.

4) Miután elkészült a rangsor, az egyes feladatokhoz cselekvési tervet kell készítenünk. Ettől fogva a kialakult, és folyamatosan bővülő cselekvő közösségen múlik a sikeresség legnagyobb része, ugyanis ekkor már szinte önállóan dolgoznak.

5) Az ötödik szakaszban a közösségfejlesztő szakember feladata az új szerveződések támogatása, segítése, „képzések” tartása annak érdekében, hogy az összegyűlt helyi, cselekvő polgárok képessé váljanak az önálló problémamegoldásra. Ez az időszak a leghosszabb, ugyanis itt várható a projektek kialakulása, az *„információs rendszer kialakítása, a nyilvánosság fórumainak létrehozása. A nyilvánosság érdeklődésének felkeltése, PR tevékenység.”* (Arapovics és Vercseg 2017:10)

6) A szakember segítségével a kapcsolatépítésen, a partnerkeresésen van a hangsúly. Ezek lehetnek szakmai szervezetek, akik tanáccsal, további képzésekkel látják el a közösséget a sikeres fenntartás érdekében, de lehetnek környékbeli településeken működő szervezetek, amelyek hasonló érdeklődési körben munkálkodnak, mint a fejlesztés alatt álló település lakói.

7) Az utolsó fázishoz érve a település közösségében kialakult a cselekvéshez szükséges attitűd és képessé váltak az érdekvégyesítésre, konfliktuskezelésre. A szakember feladata most már csak a háttérben zajló koordinálás, *„az esetleg elakadó megvalósítások továbbblendítése, a megvalósult folyamatok értékelésének és a továbblépés tervezésének segítése, szakmai segítségnyújtás [...] a döntéshozók és a jogalkotás befolyásolása.”* (Arapovics és Vercseg 2011:

11) Fontos, hogy ez a hivatalos, papírra vetett forma, amelyet mindig befolyásolnak a körülmények. A közösségfejlesztő szakember alkalmazkodik, különböző módszereket és technikákat alkalmaz annak érdekében, hogy a helyiek minél hamarabb cselekvővé váljanak, és saját maguk tárjanak fel szükségleteket, keressenek cselekvő állampolgárokat, tervezzenek programokat. (Arapovics és Vercseg 2017)

Helyzetelemzés

A helyzetelemzés első és leghatékonyabb módszere a közösségi interjúzás. Célja a helyiek bevonása, a cselekvésre ösztönzés. A beszélgetések során a legfontosabb arra fényt deríteni, hogy a megkérdezettek miért szeretnek a településen élni, mi az, amit kevésbé tartanak jónak, értékesnek, min változtatnának és hogyan, mivel tudnának hozzájárulni a fejlődéshez.

Amennyiben az interjúk alapján kirajzolódik egy kép a helyi identitásról és a cselekvői szándékról, akkor a közösségfejlesztő szakember a központi maggal az oldalán megtarthatja az első közösségi beszélgetést. A közösségi beszélgetés lényege, hogy az interjúk során feltárt értékeket, problémákat, feladatokat a tágabb közösség elé tárjuk, hogy együtt beszélhessen erről az interjúalanyok csoportja, az általuk bevont helyiek csoportja és a település vezetősége egyaránt. A beszélgetést a szakember irányítja. A közös megoldás megtalálására kell törekedni, ennek elérése érdekében több eszközt, módszert alkalmazhatunk. A szakember tudja, hogy ezeket a technikákat adott esetben váltogatni kell, és az is bizonyos, hogy két településen nem ugyanazt a hatást váltja ki egy módszer. Ezért van szükség a közösségfejlesztő szakemberre, mert képes sikeresen

alkalmazni az eljárásokat, eredményesen feltérképezni a települést. A közösségfejlesztésre alkalmas, és gyakran használt módszerek a következők:

„új mozgások létrehozása”: interjúzás, kiscsoportos beszélgetések, megfigyelés;

közösségi beszélgetések, „a helyzet feltárása”, ahol a cél, hogy minél több helyi lakos megjelenjen és felszólaljon, ezeken az alkalmakon az önkénteseké a főszerep, ennél a fázisnál a bizalom kiépítése a fontos, ezért nem szabad siettetni;

közösségi felmérés, melynek leghatásosabb módja a kérdőívezés: célja, hogy a település/településrész összes lakója kifejtse véleményét, akár név nélkül is;

helyi cselekvési terv közösségi elkészítése, „intézményépítés”

Abban az esetben, ha az első néhány – körülbelül 8-10 – közösségi beszélgetés után a cselekvők ténylegesen tenni szeretnének, megkezdhetik a tervezési folyamatot.

A közösségi felmérést, kérdőív formájában az önkéntesek maguk végzik, úgynevezett „ajtótól ajtóig” módszerrel. Ennek a lényege, hogy a központi mag, a közösségi beszélgetéseken csoportosan összeállított kérdőívet lekérdezi a szomszédjainál, barátainál. A módszertan szerint, a közösségi kérdőívet minden háztartásba el kell juttatni. Ezzel az eljárással érjük el azt, hogy az eddig meg nem szólalók, fel nem keresettek is véleményt tudjanak formálni. A kérdőívbe fontos olyan kérdéseket is beilleszteni, amelyek nem az emberek problémáira kíváncsiak, hanem arra, hogy milyen módon oldaná meg ezeket, milyen ötletei vannak, illetve, hogy ő maga hogyan tudna hozzájárulni a változtatáshoz, a fejlődéshez. A mai világban már egyszerű helyzetünk van, a legtöbb ember rendelkezik email címmel, melyre az elektronikusan létrehozott kérdőívet elküldhetjük, vagy Facebook-kal, amelyen ösztönözhetjük őket a kitöltésre, és egy kattintással el is érik a digitális felületet. Amennyiben az idős helyiek nem rendelkeznek ilyen elérhetőségekkel, nekik nyomtatott formában eljuttatjuk, majd borítékba téve leadhatják személyesen, vagy a kihelyezett gyűjtődobozokba tehetik. A borítékra a névtelenség fenntartása miatt lehet szükség. A szakma sokáig vitatkozott azon, hogyan a legcélszerűbb kérdőíveztetni. Névvél, vagy név nélkül. Mind a kettő formához számos pro és kontra érvek vannak. Végül soron úgy határoztak a szakemberek, hogy meg kell adni a lehetőséget mindkét verzióra. Ezt egy egyszerű „kérdéssel” meg is oldjuk: *„Kíván-e bemutatkozni, vagy inkább a névtelenséget választja? igen-nem. Ha igen, neve és címe:”*. (Vercseg 2004) A kérdőívek kielemezését követően a munkacsoportok cselekvési tervet készítenek. A cselekvési terv elkészítése egy olyan összetett feladat, melynek megvalósításához még szükség van a szakember segítségére. A kérdőívezés eredményeire épülő tervezetről beszélünk, melyet nem csak megalkot a központi mag, de cél, hogy az egyre szélesedő kör minden tagja részt vegyen a megvalósításában. Végül továbbá, hogy a helyi lakosok partnerként dolgozzanak együtt mind a többi lakossal, mind a település vezetőivel (önkormányzat), a helyi vagy környékbeli civil szervezetekkel, szakmai szervezetekkel, vagy a gazdasági élet szereplőivel. A cselekvési terv egy hosszútávra szóló koncepció, melyet részekre, úgynevezett projektekre érdemes bontani. Célszerű felállítani egy tervezési mátrixot, melyben meghatározzuk a feladatokat fontossági sorrendjük szerint, hozzárendeljük a felelőst – legyen az lakos, civil szervezet, szakember, vagy az önkormányzat – és akár leírhatjuk a feladat „Hogyan?”-ját is. Fontos, hogy azokat a feladatokat vegyük előre, melyeket a legkönnyebb megvalósítani. A megvalósítás nehézségi szintje függ attól, hogy az önkéntesek milyen kapacitással rendelkeznek a témában, kell-e önkormányzati, vagy külső partneri segítség. A mérlegelésnél figyelembe kell venni, *„hogyan melyek a megvalósításához szükséges emberi befektetések: közösségi*

szerveződések, tanulási, tájékoztatói folyamatok beindításának szükségessége; anyagi befektetések; vállalkozási, szövetkezeti formák keresése, pályázati lehetőségek; s mindehhez milyen szakmai, szaktanácsadói, információs és szervezési háttér, közösségi álláshely/ek teremtése szükséges stb.” (Arapovics és Vercseg 2017:23) Ezeknek a folyamatoknak a várható kimeneteléhez tartozik, hogy létrejön egy megvalósító kör, melybe már beletartoznak a partnerek, növekszik a cselekvők köre, akik egyre elkötelezettebbek a feladatok, és a település iránt, új intézmények alakulnak a helyi közösségben, fejlődik a helyi nyilvánosság, a közösség képessé válik a saját tervek megvalósítására és a későbbi projektek önálló folytatására.

Kutatási eredmények bemutatása

Település történeti feltárása

A településtérképre azért van szüksége a szakembernek, mert ebből tájékozódik a helység adottságairól. Ezalatt érjük mind a természeti, mind a személyi adottságokat. Ezáltal kiderül, hogy *„milyen mozgások vannak a településen, illetve milyen újabb mozgások lennének működésbe hozhatók.”* (Varga és Vercseg 1991:11)

Újtikos Hajdú-Bihar megyében, a Hajdúnánási járásban helyezkedik el, Polgártól – Nyíregyháza felé haladva –, körülbelül 10 kilométerre. Területe évszázadok óta lakott hely, ezen idők alatt számos néven említik és több vármegyéhez, megyéhez is tartozott. Az 1910-es népszámlálás alkalmával 220 lakost jegyeztek hozzá. Az első írásos dokumentumokban még Tikos pusztaként emlegetik, ebből alakult a Tikos-tanya, majd elhagyva a „tanya” szót lett belőle Tikos, végül megkapta mai nevét. „Újtikos” jelentése a földrajzi nevek etimológiai szótára szerint „tyúkos”. 1938-ban az Országos Földhivatal az egri káptalantól Tikos tanya területét egy új telepés község létrehozására megvásárolta, majd a településre jelentkezőknek felosztotta. Az itt lakók többnyire mezőgazdasággal foglalkoztak. A település házait különleges, csillag alakzatban építették fel, ugyanis a jó minőségű, lapos földterületeket nem akarták beépíteni, hogy megmarad hassanak termőföldnek. Különálló községként nehezen indult be a településen az élet, a gazdaság. 1950-ben csatolták véglegesen Hajdú-Bihar megyéhez, majd 1970-ben, a fent említett nehéz indulás miatt Polgár társközsége lett. 1991-ben szűnt meg az Újtikos részéről nem kívánatos társulás, és azóta önállóan működik a település. Ebben az időben a fejlődése a többi településhez képest kimagasló volt, sok infrastrukturális fejlesztést hajtottak végre a községben. Úgy emlegették, „Újtikos, a Földi Paradicsom”. Címerében megjelenik a tyúk (tik), a helység nevére utalva, illetve a tyúk felett egy ezüst körben (Mária könnye) a „Mária” felirat olvasható, ami arra emlékeztet, hogy a terület sokáig Egri Káptalan birtok volt. A községben jelenleg 400 lakás van, a 2019-es népszámlálás szerint 864 fő lakja. Előregedő, de annál élénkebb településről beszélünk. Számos civil szervezet alakult már itt. A Borockás Néptánc Egyesület 1990-ben alakult és 2005-ben jegyezték be, mint egyesület, az Újtikos Polgárőr Egyesület 2006-ban, az Újtikosi „Pásztortűz” Hagyományőrző és Kulturális Egyesület 2009-ben és az Újtikosi Horgász Egyesület 2018-ban jött létre.

Közösségi interjúk

Mielőtt elkezdtem volna a módszertani útmutató alapján a folyamatot, felkerestem az Újtikosi Művelődési Ház és Könyvtár két dolgozóját, akik a közösségi élet egyik mozgatórugói, hogy támogatásukat kérjem a munkámhoz. *„A közművelődés, a közösségi művelődés szakemberei, a*

művelődési házak népművelői és művelődésszervezői közül sokan tudatosan a közösségi folyamatok katalizátoraiként szorgoskodnak, a művelődési házakat közösségi szintériként hasznosítva.” (Arapovics 2016.) Elkezdtem a cselekvők egybegyűjtését, ehhez az interjúkészítést, mint közösségfejlesztő módszert használtam, amely tulajdonképpen vezetett beszélgetésként zajlott. Tizenhárom darab interjút készítettem el. Felkerestem az önkormányzat egyik dolgozóját, a művelődési ház könyvtárosát, Újtikos családsegítőjét, az általános iskola egykori igazgatóját, aki a településen képviselőtestületi tag és alpolgármester is volt, a Borockás Néptáncegyüttes egyik tagját, az egyesület vezetőjét, aki emellett az általános iskola tagintézmény-vezetője és a felső tagozat magyar-történelem tanára is egyben. Az általános iskola egyik alsó tagozatos tanítójával, a művelődési ház másik dolgozójával, a rendezvényszervező-segítővel, a Polgármester Úrral is beszélgettem. Miután a huszonévesektől egészen a hatvanévesekig minden korosztályt sikerült megszólítanom, végül megtaláltam a 11-18 éves kor között lévő lelkes fiatalokat is, akik hajlandóak voltak megosztani velem látásmódjukat, elképzeléseiket. Az interjúk végén a hólabda módszer alkalmazásával rákérdeztem arra, hogy az általam megkérdezett javasol-e saját ismeretségi köréből valakit újabb interjúalanynak. (Kleisz és Dóri 2018.) Így sikerült megtalálni a korábbi cselekvőket, és a továbbra is tenni vágyó lakosokat. Az interjúk összegzése: Egy ember kivételével mindenki szeret a településen élni. Az általános vidéki jellemzők mellett – csendes, nyugodt – azért, mert jó a közbiztonság, az infrastruktúra és minden szolgáltatás, ami a településen nincs, maximum egy óra autótúrt megtételével elérhető. Az az egy személy, aki nyilatkozata szerint nem szeret a községben élni, azzal indokolta véleményét, hogy unalmas a település. Rajta kívül mindannyian igyekeznek részt venni a helyi programokon, ha idejük megengedi. Többen szervezőként is tevékenykednek egy-egy rendezvényen. A megkérdezettek közül mindenki azt mondta, hogy van közösségi élet, de abban nem volt egyetértés, hogy mely közösségek az összetartóbbak. Volt, aki szerint mostanában az időseké a főszerep, volt, aki azt mondta, hogy régen sokkal összetartóbb volt a település, és akadt olyan is, aki úgy tartotta, hogy semmi baj nem lenne az összefogással, ha egy-két személyes sérelemet félre tudnának rakni az emberek a közösség érdekében. Az interjúalanyokat leginkább a település külleme, a sportolási lehetőség- és a kulturális szórakozóhely hiánya zavarja. Ezenkívül az idősebbek szerint nincs a fiatalokban motiváció a közösségi együttlétre, a helyi identitás őrzésére, a fiatalok viszont „foggal-körömmel” cselekednének és lennének a társaság mozgatórugói, csak nem találnak rá megfelelő helyszínt vagy rendszeres alkalmat.

Közösségi beszélgetések

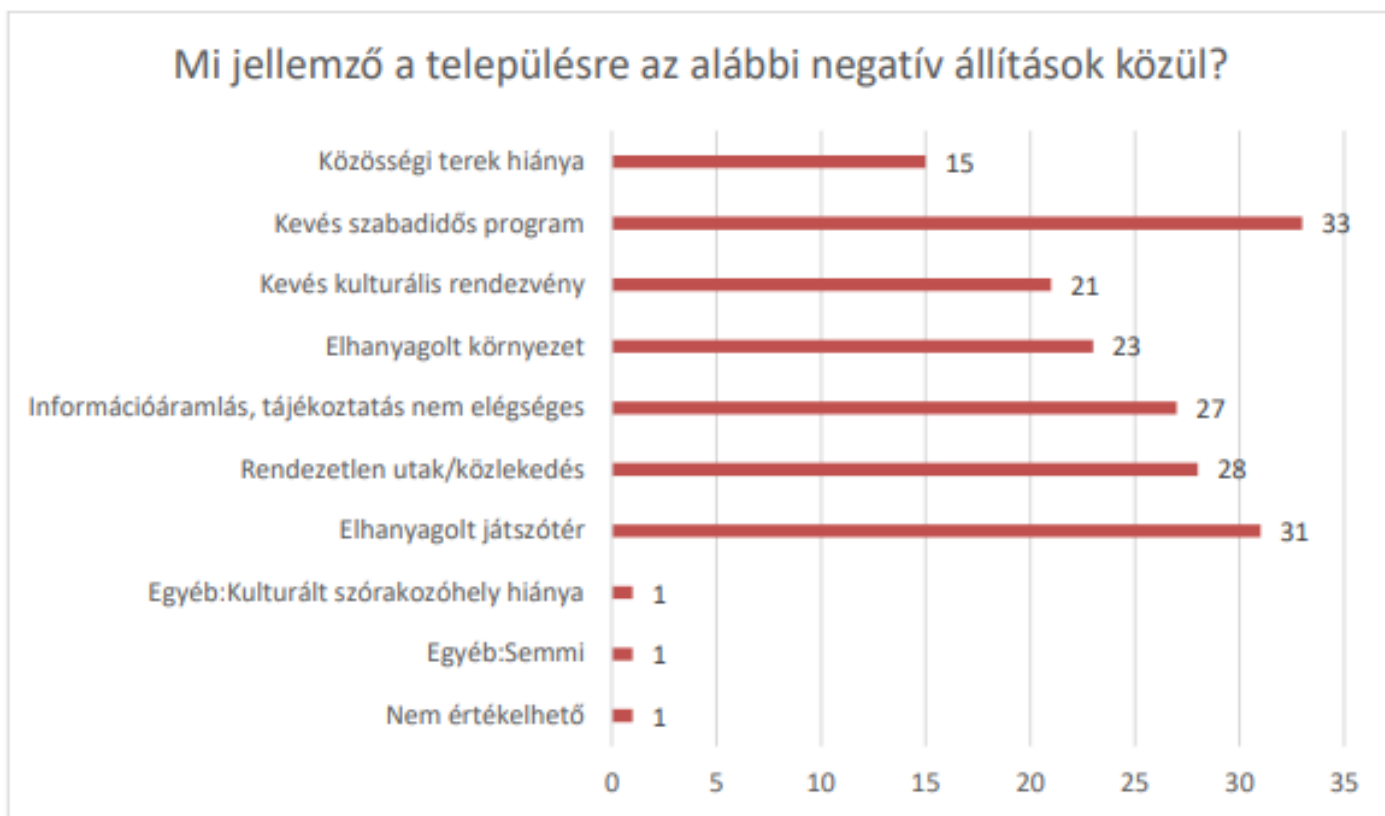
Az interjúk elkészítése után megkezdtem a közösségi beszélgetések előkészítését. Előzetesen úgy terveztem, hogy jelen dolgozatom elkészítéséig négy közösségi beszélgetést hozok létre Újtikoson, majd az utolsó alkalommal a cselekvési terv elkészítését is megkezdjük a lakosokkal. A járványügyi intézkedések miatt csupán két közösségi beszélgetést sikerült megtartani, azonban ezeket semmi esetre sem érzem fölöslegesnek vagy haszontalannak. Rengeteg tapasztalatot gyűjtöttem a lakosok gondolkodásmódjáról, arról, hogy miként lehet őket cselekvésre ösztönözni. Az első alkalommal kilenc ember jelent meg, ami kevésnek tűnhet, mégis sikernek könyveltem el. Tudniillik a kilenc emberből csak négyet készítettem interjút, a többi résztvevő a Facebook eseményből, személyes megkeresés által, vagy egyéb módon értesülhetett a fórumról, amely azt bizonyítja, hogy van érdeklődés a településről szóló nyilvánosság iránt, és működik a „szájról szájra” módszer. Legelőször beszámoltam arról, hogy milyen tapasztalatok születtek az interjúk során. A felvetett témák közül a legérdekesebbnek a fiatalokkal való nehéz, illetve kevés

kommunikáció bizonyult. A jelenlévők erre a problémára tölem várták a megoldást. A folyamat alatt ekkor ütköztem az első félreértésbe, miszerint a résztvevők azt gondolták, azért vagyok ott, hogy megmondjam, mit csináljanak, ők pedig legjobb tudásuk szerint megpróbálják elvégezni a kiadott feladatot. Többszöri biztatás után, a társaság megkezdte a közös munkát, ami az eddigi hallgatás és kétszemélyes társalgás helyett közösségi beszélgetéssé, ötleteléssé alakult. Folyamatosan érkeztek a jobbnál jobb elképzelések arról, milyen helyiségeket lehetne átalakítani a fiatalok számára, vagy hogyan lehetne létrehozni tájházat, és az is kikristályosodott a beszélgetés alatt, hogy nagyon hiányzik a település könyvtárából, adatbázisából egy átfogó kalendárium. Ennek fényében már az első alkalommal ki is tűztünk két célt: készíteni kell egy írott és egy digitális kalendáriumot Újtkosról és ki kell alakítani a fiataloknak egy helyiséget, ahol kötetlenül, felnőtt felügyelet nélkül eltölthetik szabadidejüket. A kalendárium elkészítésének első lépése az volt, hogy a következő alkalomra gyűjtsenek a helyiek fényképeket, videókat, újságcikkeket, egyebet, amit viszont szeretnének látni a település könyvében. Az ifjúság időtöltésére alkalmas ingatlan megkeresése is elsődleges feladat. A beszélgetésen elhangzott legjobb ötletek a következők: régen lakatlan ingatlanok önkormányzati felvásárlása, közösségi felújítása, a korábbi bakterház felvásárlása, kialakítása klub formájúvá, a felújítás alatt álló művelődési ház egyik terme kerül kiépítésre erre a célra. A második alkalommal öt ember vett részt a diskurzuson. Ebben az esetben rossz időpontot adtam meg. A beszélgetésen túl két esemény is zajlott azon a napon, ennek köszönhető az alacsony résztvevő-szám. A kis létszám ellenére nagyon produktívan sikerült az este. A jelenlévők közül csupán ketten voltak az első beszélgetésen is, ezért közösen beszámoltunk arról, hogy mi zajlott az előző alkalommal. Ezúttal a közös társalgás hamarabb kialakult, ami valószínűleg annak köszönhető, hogy a korábban is résztvevő két lakos már tudta, hogy célravezetőbb a közösségi eszmecsere. Ennek köszönhetően egy újabb fontos téma látott napvilágot, méghozzá a község saját hírlapjának, a „Kotkodának” a tartalmi hiányosságai. Újabb feladat került fel a táblára. A résztvevőknek pontos elképzeléseik voltak arról, mit szeretnének látni a hírlapban, illetve arról, hogy milyen témából kerüljön kevesebb az újságba. Az én feladatom ezúttal annyi volt, hogy lejegyzeteljem az itt elhangzottakat és a későbbi kérdőív kielemezése után javaslatot tegyek az illetékeseknél a változtatásokra. A legfontosabb javaslatok a tartalmi elemeket illetően: kevesebb óvodai és általános iskolai téma, ugyanis egyre kevesebb azon lakosok száma, akiknek ilyen korú gyermeke van, több aktualitás, például folyamatban lévő pályázatokról, adok-veszek, helyi értékek bemutatása rovat létrehozása, közérdekű információk, például fontos telefonszámok, helyi menetrend megjelenítése. Jelen volt a „Pásztortűz” Egyesület elnöke, akivel beszélgettünk az egyesületről, annak jelenlegi helyzetéről és arról, milyen kiaknázatlan lehetőségei vannak még, amivel hozzájárulhat a település fejlesztéséhez, például pályázási lehetőségek. Erre az alkalomra két fiatal is ellátogatott, akik aktívan részt vettek a beszélgetésben. Az este második felében – közös megegyezés alapján – már csak kettejünkkel folytattuk az eszmecsere-t. A brainstorming középpontjában az ifjúság állt. Egészen késő estig gondolkodtunk a fiatal közösséget összehozó programokon, azon, mivel lehetne motiválni ezt a korosztályt a részvételre, majd később a cselekvésre. Ilyenek például a közösségi bográcsozás, a workshopok népszerű témákban, mint amilyen a fotózás, vagy az ékszerkészítés, sportfoglalkozások, mint a biciklitúra, versenyek szervezése a helyi fesztiválon, ahol megmutathatják tehetségüket a fiatalok. Minden ifjút meg lehet szólítani azzal, ha a választott hobbijával kapcsolatos programra hívjuk. Mindent összevetve sikeresen zárult az este. A második alkalom után elektronikus formában elkészítettem a kérdőívet, melyet hozzáférhetővé is tettem, és a harmadik alkalommal már ezt elemezve szerettem volna cselekvésre ösztönözni az érdeklődőket, de sajnos a közösségi beszélgetés időpontja előtt léptek életbe az első intézkedések a koronavírus terjedésének lassítása céljából, ezért ez már nem valósult meg.

Közösségi felmérés

A közösségi felmérést kérdőívezéssel végeztem. A felmérés sikeressége érdekében fontos volt, hogy a kérdéssor rövid legyen, egyértelmű kérdéseket tartalmazzon, mégis választ lehessen belőle kapni mindarra, amire szükség lehet a további munka során. Hetvennégy kitöltés érkezett a kérdőívre, melyet a járvány miatt csak online formában valósítottam meg. Ötvennégy nő, és húsz férfi, leginkább tizenöt és negyvenöt év közöttiek töltötték ki. A hetvennégy kitöltőből hatvankettő csendes, nyugodt hangulatúnak tartja a települést, a negatív állítások közül huszonketten az unalmas jelzőt pipálták ki. A következő kérdés válaszlehetőségeinél pozitív tulajdonságokat sorakoztattam fel és a válaszadónak meg kellett jelölnie, melyiket tartja jellemzőnek a településen. Kiugró számban, a kitöltők több, mint fele a jó közbiztonságot jelölte meg. Ez már az interjúkban is kiemelkedő pozitívum volt, melyet megerősített a kérdőív eredménye is. Majd negatív jellemzők közül kellett kiválasztani azt, amelyet illőnek gondolják a községre. Itt már nem volt kimagasló válasz, így alakultak az eredmények:

1. ábra: Közösségi felmérés eredmények I.
(Forrás: Saját szerkesztés)

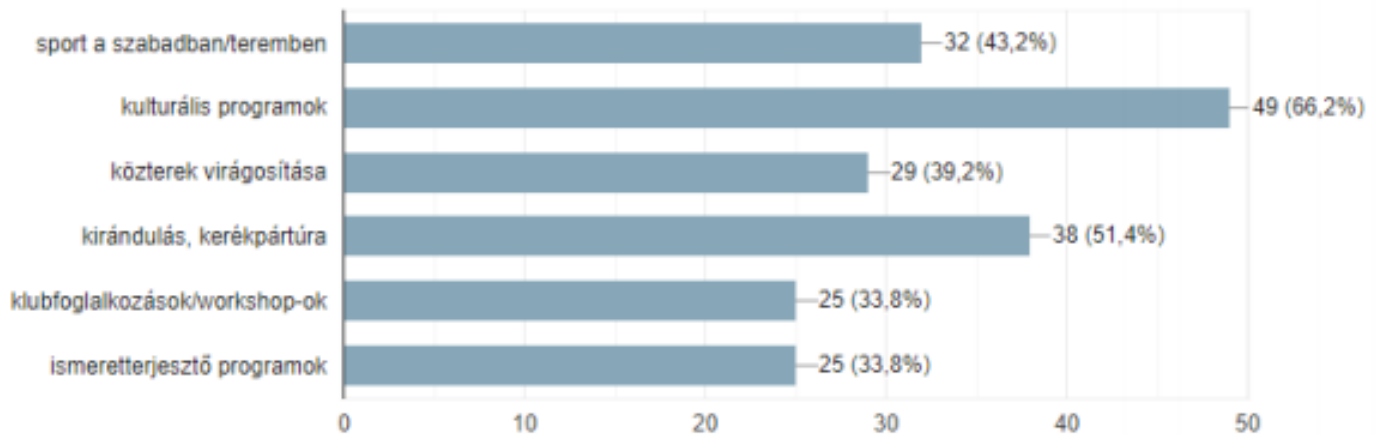

A diagramból az látható, hogy a helyieknek fontos, hogy legyenek programok, amin részt tudnak venni és nem elhanyagolható az sem, hogy milyen környezet veszi körül őket szabadidejük eltöltése közben. A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen új szabadidős tevékenységeknek örülnének a lakosok. Ennek eredményét a következő ábra mutatja:

2. ábra: Közösségi felmérés eredmények II.
(Forrás: Google Űrlapok)

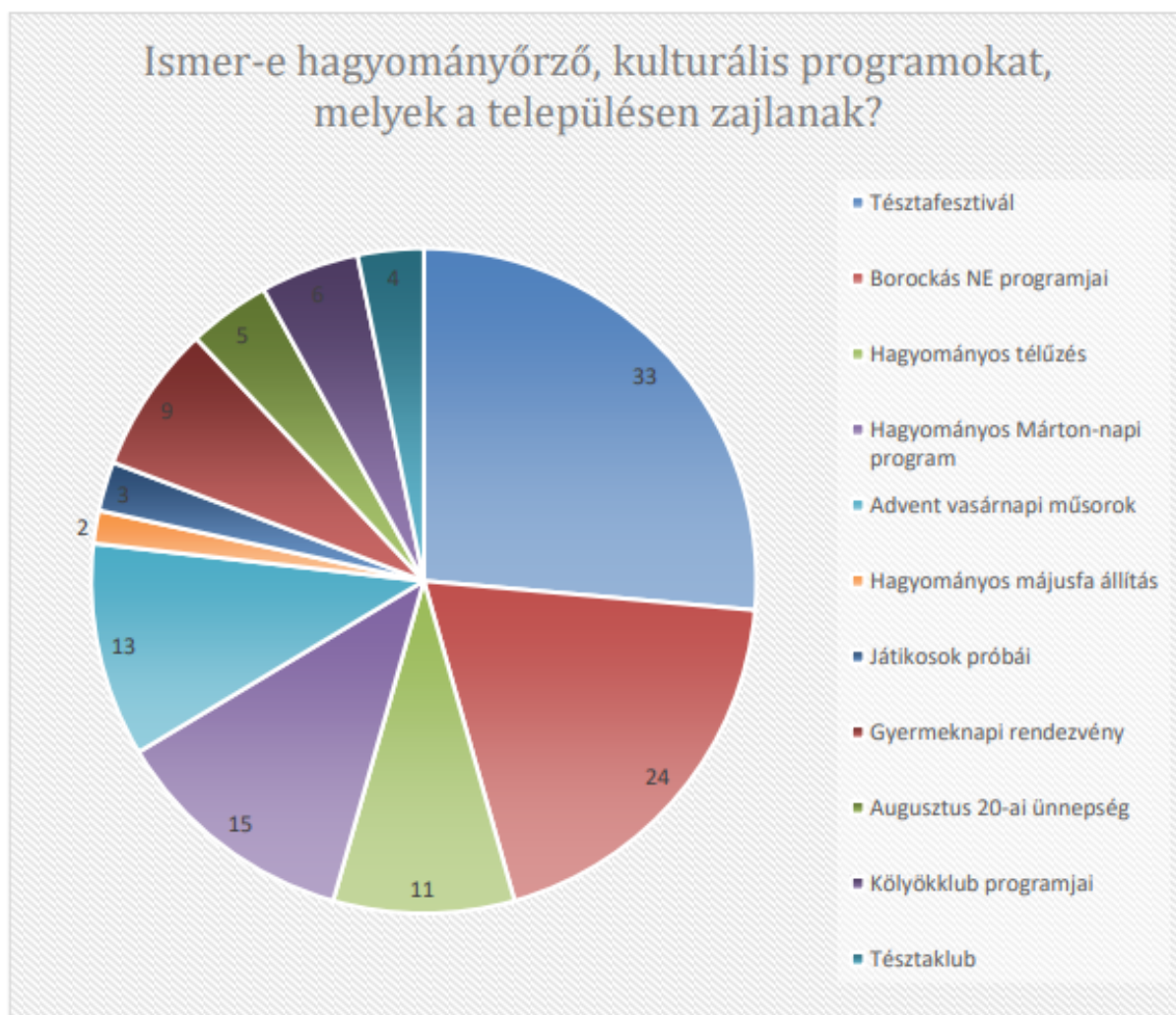
Szabadidejében milyen közösségi kezdeményezésekben venne részt az alábbiak közül?
(több válasz is megjelölhető!)

74 válasz

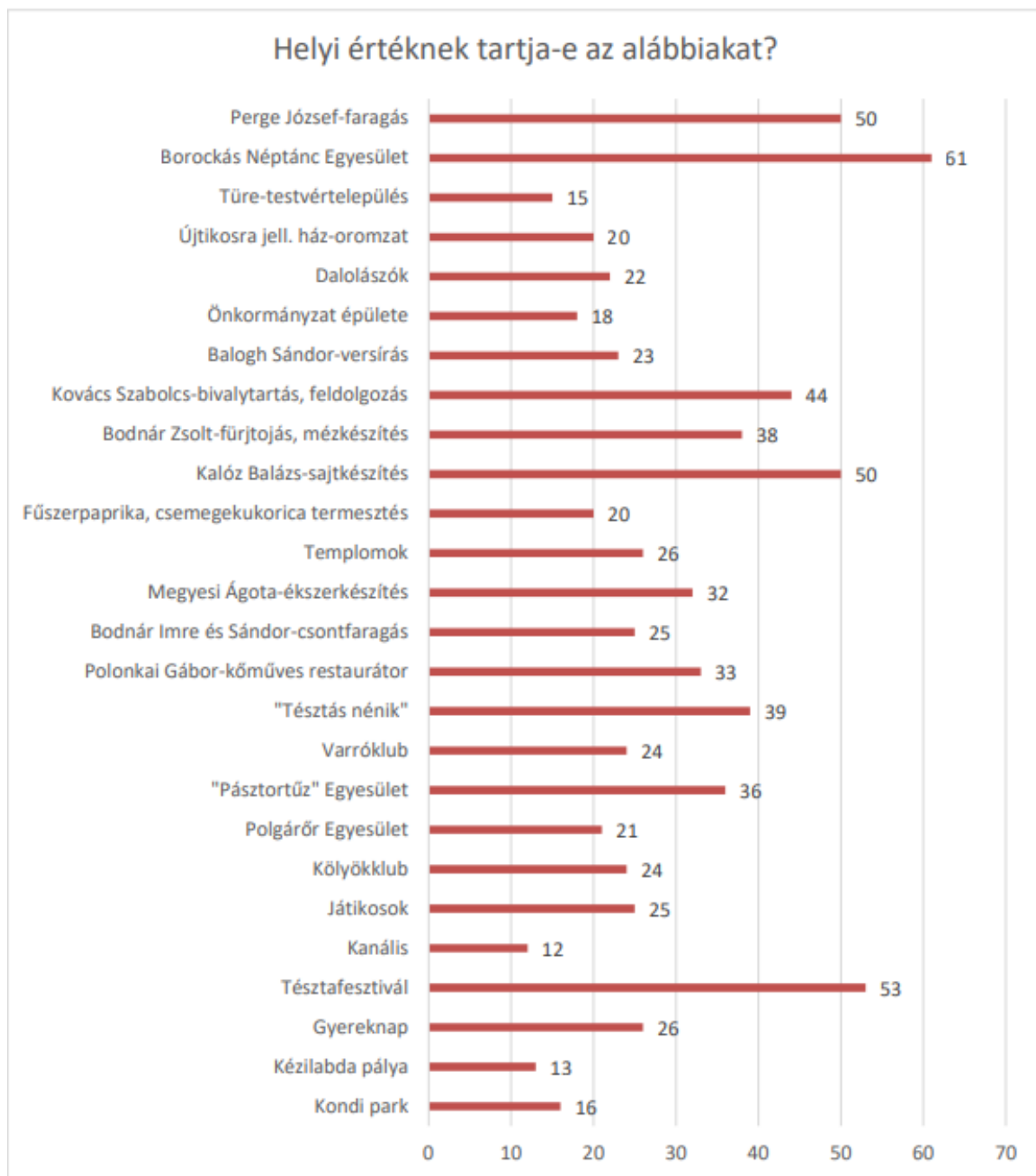
Itt sem tapasztalhatunk kiugró eredményt. A kitöltők szívesen vennének részt sokszínű közösségi programokon, mindegy, hogy az kültéri, beltéri, fizikai vagy inkább szellemi aktivitást igénylő. A következő kérdésben arra vártam választ, milyen hagyományőrző programokat ismer a kitöltő. Az alábbi válaszok érkeztek:

3. ábra: Közösségi felmérés eredmények III.
(Saját szerkesztés)

A Tésztafesztivál a település legnagyobb rendezvénye, a korábbi falunapokból nőtte ki magát. Erre az eseményre minden szervezet és az önkormányzat egyaránt szorgosan készül, hiszen egy egésznapos, vendégekkel, partnerekkel teli programról beszélünk. Az utóbbi években híres énekesek, együttesek biztosították az esti koncert-élményt. Erre a rendezvényre az összes környékbeli településről érkeznek érdeklődők. A Borockás Néptánc Együttes immár harminc éve jelen van a településen, minden helyi elismeri munkásságát. A többi program is egyre népszerűbb, egyre többen látogatják azokat, azonban a legtöbb csak néhány éve indult a településen, így még nem nevezhetők hagyományos eseménynek, mint az előbb említettek. A következő kérdésből kiderült, hogy a válaszadók leggyakrabban a családjukkal, internetezéssel vagy hobbijuk űzésével töltik szabadidejüket. A soron lévő kérdésben az értékekkel kapcsolatban kérdeztem a kitöltőket:

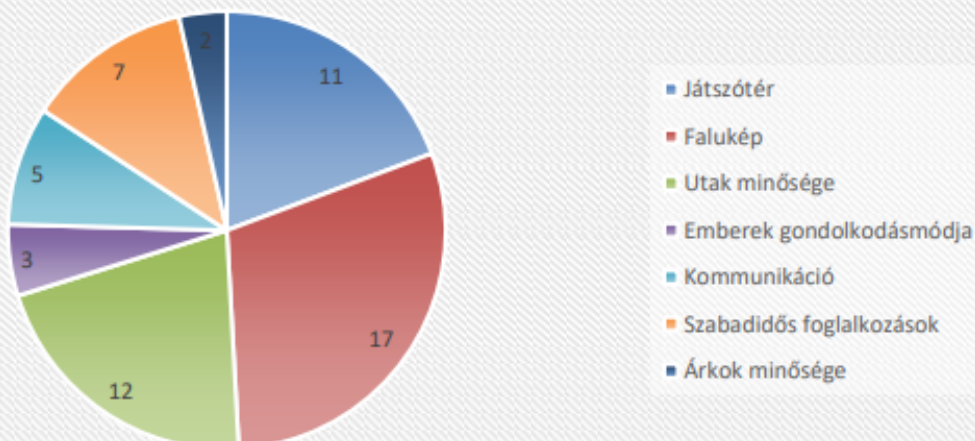
4. ábra: Közösségi felmérés eredmények IV.
(Saját szerkesztés)

A közösségi beszélgetések során a jelenlévők egyöntetűen úgy gondolták, hogy a település kevés figyelmet fordít a mindenkori értékekre. A község ékességeinek népszerűsítése érdekében ezentúl érték-napokat fog szervezni Újtikos, ezáltal talán a turizmus is növekvő tendenciát mutathat az elkövetkező években. A következő diagrammon azt mutatom be, mit fejlesztenének leginkább a településen a kitöltők.

5. ábra: Közösségi felmérés eredmények V.
(Saját szerkesztés)

Mi az, amit leginkább fejlesztené a településen?

Az interjúk során is a legtöbben a faluképre panaszkodtak. *„Sokszor még a Fő utcán sincs lenyírva a fű az árkokból, sehol egy virág, ami színt vinne a település képébe. A csillag alakú építkezés következtében a község közösségi tere nem látható a fő útról, így attól függetlenül, hogy az karban van tartva és virágosítva van, egy idegen, ha átmegy a fő úton, a kopárságot, barátságtalanságot látja.”* (Interjúalany) Bár néhány útszakasz szépen fel van újítva, többségben vannak az elhanyagolt, töredezett, szűk utak. Ennek fejlesztése növelné a település értékét. A játszótér, amely a közösségi téren helyezkedik el, nincs jó állapotban, és kevés játékelemmel rendelkezik. Az interjúk és közösségi beszélgetések során sokan számoltak be arról, hogy a saját gyermekkorukban még mászókás csúszda volt, hinta, és mókuserék, amiken mind megtalálták a kedvükre való szórakozást. Ma már csak egy kisgyermeknek való mászóka van, pici csúszdával, ami már használhatatlan állapotú. A kérdőívezés során fel kell mérni a cselekvői hajlandóságot. Ötvennyolc ember kétkezi munkával hozzájárulna a település fejlesztéséhez, öt ember pénzzel is támogatná azt, és hárman pályázatírással is szívesen segítenék az előrehaladást. Huszonegy ember, akikre mondhatjuk azt is, hogy az első önkéntesek lehetnének a cselekvési időszakban, a nevüket adták véleményükhöz.

Összegzés

Dolgozatom témája egy kis település, Újtikos közösségfejlesztésének elemzése volt. A folyamatot én magam kezdtem el, ugyanis korábban nem volt a településen ilyen kezdeményezés. Tizenhárom interjút készítettem el, két közösségi beszélgetést vezettem le és a közösségi felmérést kérdőívezés formájában végeztem el. Ez a folyamat több okból is fontos: felélné a meglévő közösségeket, összekovácsolni a községet, új fejlesztéseken gondolkodni a helyiekkel. Községi emberként gyakran tapasztaltam, hogy a lakosok panaszkodnak, általában az önkormányzatra, vagy a polgármesterre, de nem tesznek semmit. Én hiszek a kommunikáció erejében, és azalatt a rövid idő alatt, amíg módomban állt a folyamatot végezni bebizonyosodott, hogy az elégedetlenségek legnagyobb részét egyszerű, helyi nyilvánosság kiépítésével meg

lehetne szüntetni. „A hazai állampolgári aktivitás igen alacsony szinten áll, ezért mindannyiunk érdeke a társadalmi kohézió erősítése.” (Arapovics 2016.) Emellett tapasztalni olyat is, hogy a lakosok között vannak nézeteltérések, ezért „ahova megy az egyik, oda nem megy a másik”. (Interjúalany) Sajnos az interjúk elkészítésekor és a kérdőívben is panaszkodtak erről a helyiek. Volt, aki ezt írta a kérdőív egyik kérdésére: „Elsősorban a szemléleten változtatnék. Örülni annak, ami van, a másik feletti ítélkezést és kritizálást csökkenteni. Aki jobban tudja, csinálja!” Ez, és az ehhez hasonló megnyilvánulások sajnos bizonyítják az elidegenedést. Rakusz Márta mesteroktató fogalmazta meg a folyamat nehézségét és tanulságát, miszerint ennyi idő alatt nem lehet az egész lakosságot megmozgatni, nem lehet látványos eredményeket elérni, és minden apró sikernek örülni kell. Az eddigi folyamat tapasztalataiból alapvető konzekvenciaként levonható, hogy Újtikos korosztályai szeretnének közösségben élni, és az elérték közül sokan hajlandóak a cselekvésre. Számos közösen kitalált új programot, vagy programelemet lehet megvalósítani a jövőben, amellyel érezhető lesz a településhez való identitás erősödése. Bizakodó vagyok, hogy Újtikos közössége nem hal ki az idős emberekkel, hanem a fiatalokban kialakított elköteleződés még nagyon sokáig életben tartja és vonzóvá teszi a települést. „A fejlesztő munka végső célja, hogy mindenki tartozzon valahová, valakihez, közösségi-társadalmi beágyazottságban éljen.” (Arapovics 2016.)

Felhasznált irodalom:

- Arapovics Mária – Vercseg Ilona (2017): Közösségfejlesztés módszertani útmutató. f.k. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
- Arapovics Mária (2016): A közösségfejlesztés alapfogalmai és a kulturális közösségfejlesztés paradigmái. Kulturális Szemle, 6. sz. 36-53.
- Bihariné Asbóth E., Groskáné Piránszki I., Hallgató É., Kecskeméthyiné Sevidi L., Keresztesi J., Magyar Istvánné, Mészáros Zs., Pálincás S., Péterfi F., Pósfay P., Pocsajiné Fábíán M., Szolnoki I., Varga M., Boldoczki É., Böhm E., Farkas É., Németh E., Schmidt M., Huszerl J., Varga A. T. és Vercseg I. (1995): A helyi közösségfejlesztési folyamatról a közösségi felmérés kapcsán. Parola, 6. sz. 1-25.
http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/274d67036bb315838525670c008147c9/15ecca9c8f2a26ccc125688d0040dbb2?OpenDocument (letöltés dátuma: 2020. 05. 05. 16:00)
- Henderson, Paul (2006): A közösségfejlesztés alapelvei és gyakorlata. Parola, 4. sz. 3- 7.
http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/d735fd2254be3c2ac125690d004a5c81/a146c506ce389576c125722d0033291d?OpenDocument (letöltés dátuma: 2020. 03. 18. 13:00)
- Juhász Erika – Pete Nikoletta (2018): A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., f.k. Závogyán Magdolna, ügyvezető, Budapest
- Juhász Erika (2003): A közösségfejlesztés történetének vázlata. Nézőpontok és láttelepek, 20. sz. 165-180.
- Kleisz Teréz – Dóri Éva (2018): A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., f.k. Závogyán Magdolna, ügyvezető, Budapest
- Kovács Henrietta (2017): A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. Kulturális Szemle, 7. sz. 72-80.

- Molnár Aranka (2011): Építő közösségek – közös tudás. Parola, 3. sz. 11.
- Nagy Ádám – Szabó J., Nikoletta (2018): Motiválás a közösségi művelődésben és az ifjúság bevonása. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., f.k. Závogyán Magdolna, ügyvezető, Budapest
- Pusztai Bertalan (2020): Falusi és kisvárosi fesztiválok: közösségi szokások vagy a helybelieket kiábrándító szervezett események. Kulturális Szemle, 12. sz.
- Varga A. Tamás – Vercseg Ilona (1991): Település, közösség, fejlesztés.
http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/1c4dc4b986e230d1c1256a08003a235e/83416ab
(letöltés dátuma: 2020. 01. 29. 19:00) Országos Közművelődési Központ, Budapest
- Vercseg Ilona (2004): Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak (Módszertani füzet). Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
- Vercseg Ilona (2006): Közösség és részvétel. Parola, 4. sz. 12-13.
http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/da353dafc6fba390c125722d0035c7ef?OpenDocument (letöltés dátuma: 2019. 12. 01. 12:30)
- Vercseg Ilona (2011): Közösség és részvétel - A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete. ELTE Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszék, Budapest